

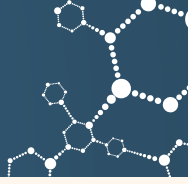
İlaç Üretim ve İhracat Ekosistemi Hızlandırıcı Araç Seti

Eylül 2016

tepav

AİFD desteği ile TEPAV tarafından hazırlanan İlaç Üretim ve İhracat Ekosistemi Raporu, 2015 yılında yayımlanan İlaç Ar-Ge Ekosistemi Yol Haritası Raporu'nu tamamlayıcı niteliktedir. Türkiye ekonomisinin son otuz yılda geçirdiği ekonomik dönüşümü sürdürebilmesi için yeni bir büyüme ve sürdürülebilir kalkınma stratejisine ihtiyacı vardır. Bu stratejinin en önemli bileşeni teknolojik sıçramayı hızlandırmak olmalıdır. Dünyadaki trendlerle uyumlu olarak ilaç sektörü; 'orta gelir tuzağına' düşmemek için Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yapısal dönüşümün en önemli unsuru olan ileri teknoloji üretim ve ihracatın artışı sağlamakta kritik bir role sahiptir. Gerek ileri teknoloji üretim ve ihracatın artışı için taşıdığı potansiyel, gerekse biyoteknolojik üretimin transferi ve diğer sektörlerle difüzyonu için sunduğu fırsatlar nedeniyle ilaç sektörü, teknolojik sıçramayı hızlandırıcı niteliği haizdir. Bu raporun temel amacı, ileri teknolojiye geçiş sürecinde küresel eğilimleri de analiz ederek başta 10. Kalkınma Planı olmak üzere kamu programları ile tanımlanan eylemlerin gerçekleşmesine katkıda bulunacak somut öneriler getirmektir. Bu çalışmada, kamu politika belgelerindeki ortak hedefler esas alınarak, ilaç sektörü üretim ve ihracat ekosisteminin küresel standartlarda rekabetçi bir yapıya kavuşmasına yönelik bir yol haritası sunulmaktadır.

Bu rapor Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği (AİFD)'nin desteği ile Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından hazırlanmıştır.

1. Türkiye ekonomisi, gerek yapısal faktörler gerekse üretim ve ihracat

kompozisyonundaki değişimle birlikte, son otuz yılda önemli bir dönüşüm geçirmiştir.

Bu süreçte ekonominin en önemli büyüme kaynağı, kırdan kente göç ile gerçekleşen verimlilik artışları olmuştur. Günümüzde Türkiye'nin şehirleşme oranı yüzde 75'e yaklaşmıştır. Artık tarımdan hizmetler ve sanayiye işgücü hareketi ile Türkiye'yi büyütecek verimlilik artışlarını devam ettirebilmek mümkün değildir. Bundan sonra göç ile gelen verimlilik artışları ile değil, sektör içi verimlilik artışları ile büyümek gerekmektedir. Şimdi Türkiye'nin yapısal dönüşüm ile sektörel verimlilik artışlarını hedefleyen yeni bir büyüme stratejisine ihtiyacı vardır. 1980'de 1500 dolar olan kişi başına milli geliri 10 bin dolara ulaştırmak için yapılması gerekenlerle, 10 bin dolardan 25 bin dolara ulaştırmak için yapılması gerekenler aynı değildir. 15 Temmuz darbe girişimi, sonrasında gelen OHAL süreci, son dönemde gerek dünyada gerek Türkiye'de artan güvenlik problemlerine rağmen, Türkiye artık ekonomi gündemine dönmeli ve yapısal reformlarla birlikte kurgulanmış bir sürdürülebilir kalkınma ve büyüme stratejisine odaklanmalıdır.

2. Son yıllarda büyüme ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, yeni teknolojiler sayesinde

pozitif dönmektedir. Daha önce sanayileştikçe karbon emisyonları artarken, şimdi yeni teknolojiler hem farklı sektörlerde aynı anda verimlilik artışları sağlamakta hem de karbon emisyonlarını azaltmaktadır. Bu, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere yeni teknolojilerin transferi ve difüzyonunu kolaylaştırıcı bir fırsat sunmaktadır. Küresel gündem de bu artık bu konu etrafında şekillenmektedir. Türkiye'nin de bu tartışmaların dışında kalmaması ve fırsattan faydalanabilmesi için bir an önce odağını belirleyip yapısal reform ajandasını oluşturması, küresel eğilimlerle uyumlu yeni bir kalkınma ve büyüme stratejisi belirlemesi gerekmektedir. Türkiye ekonomisi son 30 yılda düşük teknolojlili bir yapıdan orta teknolojlili bir yapıya geçiş yapmıştır. Fakat ileri teknoloji payı hala çok düşüktür. Şimdi yapılması gereken, hem geleneksel sektörlerde niteliği yükseltecek hem de ileri teknolojlili ihracatı artıracak yeni teknolojilerin tranferi ve difüzyonunu odak alan bir sanayi politikası çerçevesi belirlemektir.

3. Dünya teknolojik bir dönüşümden geçmektedir. Sanayiden hizmetlere, tarımdan enerjiye

işlerin yapılış biçimi yeni teknolojilerin etkisiyle yeniden şekillenmektedir. Her geçen gün bilimsel gelişmelerin teknolojik yansımalarını, bu yansımaların da üretim süreçlerinde yarattığı farklılığı izlemek mümkündür. Bunun yanı sıra, bu değişimin odağını giderek daha fazla sürdürülebilirliği etkileyen küresel problemlere çözüm getirmek oluşturmaktadır. Son birkaç yılda sürdürülebilirlik meseleleri artık küresel gündemin odağına yerleşmiş ve tüm ülkelerin problemi haline gelmiştir. 'Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin tanımlanması ile birlikte ülkelerin bu konudaki mutabakatı da ortaya konmuştur. Türkiye'nin de gerek bu mutabakatın bir tarafı olarak, gerekse kendi kalkınma ve iktisat politikası açısından artık yeni şeyler yapması gerekmektedir. Sektör içi verimliliği etkileyen en önemli faktörlerden biri teknolojik yenilenmedir. Bunun gereği olarak Türkiye'nin de sürdürülebilir kalkınma ve büyüme stratejisinin en önemli bileşeni, teknolojik sıçramayı gerçekleştirerek üretim ve ihracatta ileri teknolojinin payını hızla arttırmak olmalıdır.

Teknolojik yenilenme, hem sektör içi verimlilik artışları ile ekonomik büyüme için, hem de yeni teknolojilerin etkisiyle gelecek dönüşüm ile 'Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşabilmek için önem taşımaktadır.

4. Türkiye'nin teknolojik önceliklerinin dünyaninkilerle paralel olması gerekmektedir. Son yıllarda dünyanın içinden geçtiği teknolojik dönüşüm, temelde üç teknoloji platformundan kaynaklanmaktadır: Biyoteknoloji, Nanoteknoloji ve Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT). Bu yeni teknolojilerin farkı, birden çok sektörü aynı anda dönüştürebilme potansiyeline sahip olmalarıdır. Türkiye'nin de hızlı bir sıçrama için ihtiyacı olan budur. Yeni büyüme stratejisinin en önemli bileşeni bu teknolojik sıçramayı hızlandırmak olmalıdır. Yeni teknolojilerin transferini hızlandırmak ve ileri teknoloji ihracatı artırmak üzere sektörler odaklı, seçim yapabilen bir sanayi politikası en önemli ihtiyaçtır. Bu raporun da amacı bu yeni büyüme stratejisinin ve teknolojik yenilenme odaklı sanayi politikasının tasarımına katkı sağlamak üzere bir yol haritası sunmaktır. Rapor, daha önce yayımlanan İlaç Ar-Ge Ekosistemi Yol Haritası Raporu'na tamamlayıcı niteliktedir. Bu kez değer zincirinin sonraki aşamaları olan üretim ve ihracat odak alınmıştır. İlaç sektörü gerek ileri teknoloji üretim ve ihracatın artışı için taşıdığı potansiyel gerekse üç yeni teknolojiden biri olan biyoteknolojinin transferi için sunduğu fırsat nedeniyle yeni büyüme stratejisinin öne çıkan sektörlerinden olmaya en iyi adaylardır. İlaç sektörü ileri teknoloji bir sektör olarak ihracatta teknolojik sıçrama için önem taşımasının yanı sıra, onu diğer ileri teknoloji sektörlerden ayıran biyoteknolojinin Türkiye'ye transferi ve yayılması için hızlandırıcı sektör olabilme özelliğidir.

5. İlaç sektörünün bu potansiyelinden faydalanabilmenin yolu etkin çalışan bir ekosistem tasarımı ve rekabetçi bir yatırım ortamından geçmektedir. Teknolojik dönüşüm için hem yerli hem de yabancı özel sektör yatırımlarının artışı büyük önem taşımaktadır. İşte bu nedenle yeni büyüme stratejisi için kurumsal altyapının yeniden ele alınması gerekmektedir. Yargı, teşvik, eğitim sistemi gibi reform alanlarında atılacak adımlar ve iktisadi öngörülebilirliğin arttığı istikrarlı bir yatırım ortamı bugün artık daha da önemlidir. Değer zincirinin farklı aşamalarında yapılacak yatırımlar için yatırım kriterleri ve etki düzeyleri farklılaşmakla birlikte tüm yatırımlar için ortak temel kriter tutarlılıktır. Yatırım yapılacak ülkenin öngörülebilir, şeffaf ve tutarlı yasal düzenlemelere sahip olması öncelikli koşulların başında gelmektedir. Yatay ortam koşullarının yapısal reformlarla iyileştirilmesine ek olarak geçişi hızlandırıcı araç ve somut projelere ihtiyaç vardır. Teknolojik yenilenmeye odaklı bir büyüme ve kalkınma stratejisine doğru mekanizmayı çalışır hale getirmek söz konusu olduğunda, yatay ve dikey olarak sınıflandırabileceğimiz ekosistem bileşenleri ortaya çıkmaktadır. Yatay bileşenler teknoloji odaklı bu mekanizmayı çalıştırmak için gerekli ortam koşullarıdır. Yeni teknolojilerle sıçrama yapabilmek için gerekli ortam koşullarını sağlamak gerekmektedir. Dikey bileşenler ise, sektörler arasında seçici olmayı ve farklılaştırmayı gerektiren, teknolojilerin transferini ve difüzyonunu hızlandırıcı düzenlemeler ve araçlardır.

6. Son yıllarda, kamu politikaları ile bu anlamda son derece önemli adımlar atılmaktadır. Son günlerde ayrıca yatırım ortamını iyileştirmek üzere yeni düzenlemeler uygulamaya konmuştur. Gerek 10. Kalkınma Planı ve Dönüşüm Programlarında yer bulması ve hem İlaç Sanayi hem de Biyoteknoloji Stratejisi oluşturulması gerekse Sağlık Endüstrileri Yönlendirme Komitesi'nin etkin çalışması geleceğe yönelik olumlu bir çerçeve çizen adımlardır. Fakat artık yapılması gereken belli bir odak etrafında reform adımlarını önceliklendirmek ve aynı zamanda hızlandırıcı sektörler için ayrıcalıklı adımlar atmaktır.

İleri teknolojiye geçiş sürecinde kamu programları ile tanımlanan eylemlerin operasyonel hale gelme sürecine katkı vermek de bu raporun en temel amaçlarındandır. Eksiklerden ve örnek modellerden yola çıkarak tanımlanan bu yol haritası nceki Ar-Ge Ekosistemi Raporu ile birlikte değer zincirinin tamamını kapsayarak katalizör görevi görmeyi ve mevcut adımları desteklemeyi amaçlamakta ve süreci hızlandırıcı somut adımlar içermektedir. İleri teknolojiye geçiş için üretim ve ihracat ekosisteminde orta ve uzun vadede gerekli iyileştirmeler tamamlanırken bir yandan da ekosistemi işler hale getirecek hızlandırıcı adımlara ihtiyaç vardır. Bu çalışmada, teknolojik sıçrama için hızlandırıcı sektör olarak konumlandırılabilen ilaç sektörünün üretim ve ihracat ekosisteminin kısa ve orta vadede etkinleştirilmesine yönelik hızlandırıcı araçları içeren öncelikli bir yol haritası sunulmaktadır.

1. ÖNERİ

Yüksek katma değerli üretim ve ihracata yönelik faaliyette bulunan şirketlere farklılaştırılmış kurumlar vergisi oranı uygulaması

Neden?

- İleri teknoloji üretim ve ihracatı destekleyecek, bu tür yatırımları özendirerek ve yatırım ortamını bir adım öne geçirebilecek yeni bir vergi rejimi katalizör görevi görebilir.
- Üretim ve ihracat odaklı çalışan şirketlere farklı vergi indirimleri ve muafiyetleri uygulanmaktadır. Buna karşılık, tüm şirketler çıktı sofistikasyonu ayrımı yapılmaksızın aynı kurumlar gelir vergisine (%20) tabi tutulmaktadır.
- Kurumlar gelir vergisi oranının rekabete açık olması yatırım çekme açısından çok önemlidir. Türkiye, ilaç üretim yatırımını en fazla çeken Singapur (%17) ve İrlanda (%12,5) vb. ülkeler ile karşılaştırıldığında yüksek bir orana sahipken; İsrail (%26,5), Almanya (%29,65) ve ABD (%40) gibi ileri teknoloji alanlarının bütününde yatırım çeken ve inovasyon yapan ülkelere düşük kurumlar gelir vergisi uygulamaktadır. Hem ilaç hem de diğer yüksek teknoloji üretimi gerektiren alanlarda faaliyet gösteren şirketlere uygulanacak kurumlar gelir vergisinde indirim yapılması Türkiye'nin yatırım çekme olasılığını güçlendirecektir. Vergi oranının düşmesi Singapur ve İrlanda ile rekabet gücünü artıracaktır. Ayrıca, fiziksel altyapı, beşeri sermaye, eğitim kurumları kalitesi, düzenlemeler ve yatırım ortamı bakımından gerisinde bulunduğu İsrail, Almanya ve ABD gibi ülkeler karşısında yatırım yapma kararını etkileyen bileşenlerin etkisini hafifletebilecek bir avantaj yakalayacaktır.

Nasıl?

- Kurumlar gelir vergisinde yapılan indirim ve muafiyetlerin rolü en iyi Porto Riko üzerinden açıklanabilir. Porto Riko, ABD'li firmalardan hiçbir vergi uygulaması olmadan üretim tesisi açmalarına ve üretim yapmalarına izin veren bir kanuna (US Internal Revenue Code 936) tabiydi (1996'ya kadar bu kanun kullanıldı). Bu kanun maddesi ile birlikte tüm üretim Porto Riko'ya kaydı ve üretim üssü haline geldi. Uygulama yürürlükten kalktıktan sonra ilaç üretim çekme yatırımlarında düşüş görüldü. Buna karşılık yine de kazanılan beceri ve birikim ile üretim alanında öne çıkan ülkelere bir tanesi olmaya devam etmektedir.
- Yaratılan katma değere ve stratejik olarak hedeflenen alanlarla uyumluluğa göre kurumlar gelir vergisinde esneklik sağlanabilir. Belli oran ve süre zarfı için şirketler, kurumlar gelir vergisinde farklı oranlara tabi tutulabilir. Bunun örnekleri dünya çapında görülmektedir. Bazı koşullarda süreli olan bazı koşullarda ise süre ile kısıtlama getirilmeyen bu gibi muafiyet ya da indirimler, yatırımcıların ülkeye gelmelerinde teşvik edici unsur oluşturmaktadır.
- Kurumlar gelir vergisinde esneklik sağlanması yüksek katma değerli üretim ve ihracatta önde olan ülkelere görülen bir uygulamadır. Örneğin, İsrail'de "tercih edilen şirketler" sınıfında yer alan şirketler, normal şartlar altında %26,5 olan kurumlar gelir vergisini öncelikli kalkınma alanları (Development Area A) içinde

yatırımda bulunacaklarsa 2012 döneminde %10, 2013 için %7 ve 2014 ve sonrası için %9 olarak ödemektedir. Bu alanlar dışında kalan yatırımları olan şirketler için de sırasıyla %15, %12,5 ve %16 olmak üzere bir indirim söz konusudur. Tercih edilen şirket olmak için ise belli kriterlere sahip olmak gerekmektedir:

- İsrail’de kayıtlı sanayi şirketi olması ve
- Uluslararası rekabet gücü bulunması (cirosunun en az %25’inin ihracattan oluşması)
- Ya da, faaliyet alanının biyoteknoloji veya nanoteknoloji üzerine olması ve İsrail endüstriyel ar-ge başkanlığı tarafından onaylı olması
- Bir başka örnek uygulama ise Singapur’da görülmektedir. Singapur’da startup şirketleri desteklemek için kurumlar gelir vergisi indirimi yapılmaktadır. Bunun yanı sıra, Singapur’da sektör spesifik kurumlar gelir vergisi indirimleri uygulanmaktadır. Örneğin, inovasyon ve ar-ge çalışmaları yürüten imalat ve hizmet sektörlerinden şirketlerin yapacakları sanayi standartlarını yükseltecek faaliyetlerde %100 kurumlar gelir vergisi muafiyeti söz konusudur.
- Bu örneklerden yola çıkıldığında, Türkiye’de kurumlar gelir vergisinin sektör, yatırım türü, proje ve etki potansiyeline bakılmadan aynı oranda uygulanması yatırım ortamını rakip ülkeler göz önünde bulundurulduğunda öne çıkaramamaktadır. Bu nedenle teknolojik dönüşüm odaklı sanayi politikasıyla örtüşen ve ileri teknoloji ihracata yönelik yatırımları teşvik eden bir vergi teşvik reformu tasarımı önemli olacaktır. Kurumlar vergisi oranında bu tür bir farklılaştırmaya gitmek yatırım ortamı için önemli bir adımdır. Üretim ve ihracat yatırımlarına ivme kazandırırken aynı zamanda Türkiye’nin uluslararası alanda yatırım ortamı rekabetçiliğini de artırmaya yarayacaktır.

2. ÖNERİ

İlaç üretim kümelenmelerinin oluşturulması

Neden?

- İlaç geliştirmek ve üretmek birbiriyle yakından ilişkili fakat farklı altyapısal ihtiyaçları olan süreçlerdir. Kamu programlarında ve strateji belgelerinde ar-ge ve üretime yönelik kümelenmelerin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Türkiye’de doğal kümelenmeler ve tematik organize sanayi bölgeleri (örneğin Tuzla’daki kimya OSB’si) haricinde kamu eliyle yapılmış bir ilaç üretim kümelenmesinden bahsedilememektedir.
- İlaç üretim kümelenmesi, benzer aktiviteler yürüten firmaların altyapısal ihtiyaçlarını karşılama açısından önem taşımaktadır. Üretim yatırımı çekmek üzere kullanıma hazır son teknoloji ile donatılmış tesislerin oluşturulması, bu tesislere yerleşmenin yatırımın bölgeye katacağı katma değer karşılığı olarak belli bir süre için indirimli ya da ücretsiz sağlanması yatırım kararını etkilemektedir.
- Kamu desteğiyle oluşturulacak bir kümelenmenin mevcut koşullarda kümelenme potansiyeli gösteren bölgelerde oluşturulması kümelenmenin başarılı olmasını sağlayacaktır. Buna örnek olarak, doğal olarak ilaç üretim kümelenmesinin görüldüğü İrlanda’da Dublin ve Cork öne çıkmaktadır. Bu doğal kümelenmelere ek olarak 2014 yılında İlaç Üretim Teknoloji Merkezi açılmıştır. Bu merkez ile ilaç üretim ve inovasyon üssü oluşturma hedeflenmektedir. Hedef doğrultusunda 24 sanayi kuruluşu ve 9 üniversite ile işbirliği yapılmıştır.
- Üretim faaliyeti gösteren firmalar için dağıtım kanallarına yakınlık önemli bir konudur. İlaç gibi dağıtım sürecinde saklama koşullarının hassasiyetle takip edilmesi gereken ürünlerin imalat yerleri özenle seçilmektedir. Üretim tesisinin liman, ana yollar, demiryolları, havaalanı gibi nakliyatın gerçekleştirildiği ana hatlara yakınlığı tercih edilmektedir. Bu anlamda, Singapur’daki TUAS ilaç üretim kümelenmesine

örnek gösterilebilir. TUAS, hava ve deniz yoluyla ulaşım elverişli bir konumlanmaya sahiptir. Toplam 280 hektarlık alan üzerinde görülen 331 milyon dolar yatırımlık yapılanmada 11 global ilaç firması ikamet etmektedir. İlaç, biyoteknoloji ve tıbbi teknoloji şirketlerine ev sahipliği yapmaktadır.

Nasıl?

- Üretim ve ar-ge'nin birbirinden beslenebilmesi için ar-ge merkezleri, üniversitelerin, laboratuvarların ve üretim tesislerinin birbirinden uzak konumlandırılmaması fikir alışverişi yapılması ve ihtiyaçların tartışılması açısından önem taşımaktadır. Bu yüzden üretimin eczacılık, tıp, fen bilimleri, genetik, biyoloji, vb. fakülte ve bölümlerin olduğu; araştırmacı ve öğrencilerin yoğun olarak ikamet ettiği bölgelerde yapılması gerekmektedir. İstanbul, İzmir ve Ankara civarında bu gibi doğal kümelenmeler üniversiteler etrafında görülmektedir.
- Doğal kümelenmelerin itici güç olduğu Boston ve Philadelphia'daki ilaç ar-ge ve üretim faaliyetleri değerlendirildiğinde daha iyi anlaşılmaktadır. Bu bölgelerde bulunan hastane, okul ve laboratuvarlarda yürütülen çalışma konularına benzer çalışmalar yapan özel sektör ar-ge ve üretimini bu çevreye taşımayı stratejik açıdan uygun görmektedir. Birbiri ardına açılan ar-ge ve üretim tesisleri kümelenmenin büyümesini, aktörler arasındaki iletişimin artmasını ve bu sayede kümenin daha verimli çıktılar üretmesini sağlamaktadır.
- Doğal kümelenmelerin görüldüğü yerlere yakın yerlerde kümelenmeler teşvik edilmelidir. Organize sanayi bölgelerine verilen teşviklerin benzerleri ilaç üretimi için gerekenler göz önünde bulundurularak sağlanmalıdır. İnşa edilen tesislerin altyapısal olarak en son teknoloji ile donatılması, personelin ihtiyacına cevap verecek şekilde planlanması gerekmektedir. Bu noktada kümelenmenin sadece üretim tesisleri üssü olarak düşünülmemesi, bir yaşam kompleksi olarak tasarlanması gerekmektedir. Yaşam kompleksi konsepti özellikle büyük firmaların kümelenmeye kurulumu için önemli bir özelliktir. Bu güvence firma çalışanlarına aileleri ile birlikte ar-ge ve üretim yapmak üzere oraya yerleşme konusunda cesaretlendirmektedir. Aynı zamanda aktörler arasındaki etkileşimin artmasında faydalı olmaktadır. Özellikle ar-ge kümelenmelerinde ailelere yönelik sosyalleşme alanlarının hesaba katılması başarıyı getirmektedir (örnek: BioPolis, Singapur). Bu model, ar-ge ve üretimin beraber yürütüldüğü kümelenmelerde de takip edilebilir.

3. ÖNERİ

Üretim ve ihracata yönelik ilaç sektörü-kamu işbirliği modeli

Yeni teknolojilerin transferi ve difüzyonu odağıyla ilaç üretim yatırımlarının arttırılmasını amaçlayan özel sektör-kamu işbirliği modellerinin tasarlanması ve şirket/proje bazlı uygulamaya konması

Neden?

- Yeni büyüme stratejisinin en önemli bileşenlerinden olması gereken yeni teknolojilerin transferi ve difüzyonunu hızlandırıcı araçlardan ilki, proje bazlı kamu-şirket işbirliği anlaşmaları ile yürütülecek projelerdir. Bu projeleri tasarlarırken yeni teknolojilerin transferi için başlangıçta belli sektörlerle odaklanmak anlamlı olacaktır. Sektörleri seçerken ilgili teknolojinin dünyada hızla uygulamasının yaygınlaştığı bir sektör olmasının yanında, Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olması göz önünde bulundurulması gereken ilk iki kriterdir. Ayrıca ilgili sektörde güçlü bir kamu alım programının varlığı, kamu-özel işbirliklerinin kurulabilmesi için önem taşımaktadır.

Nasıl?

- Bu yeni teknolojilerden biri olan biyoteknoloji örneği üzerinden gidersek, ilgili hızlandırıcı sektör olarak ilaç sektörünü konumlandırmak mümkün olacaktır. Biyoteknolojinin dünyada en hızlı yaygınlaştığı sektörlerin başında ilaç sektörü gelmektedir. Türkiye’de kamu alımlarında önemli bir yer tutan ilaç, son 10 yılda artan sağlık harcamaları ile bütçe tasarruf tedbirlerinin gündeminde olmuştur. Uygulanan fiyat ve geri ödeme politikalarına rağmen Türkiye uluslar arası ilaç şirketleri için kolay vazgeçilebilir bir pazar değildir. Biyoteknolojide belli aşamaların ilaç şirketleri aracılığıyla Türkiye’ye transferini ya da biyoteknoloji ile ilgili becerilerin gelişimine katkıyı, proje bazlı kamu-şirket anlaşmaları ile sağlamak mümkündür. Burada önemli olan biyoteknoloji ile ilgili hangi değer zinciri aşamasının anlaşmaya konu olacağı ve karşılığında nasıl bir teşvik tasarlanacağıdır. Amaç, biyoteknoloji ile farklı sektörleri aynı anda dönüştürerek sürdürülebilir kalkınma ve büyüme hedeflerine katkı sağlamak olduğundan, farklı sektörlerde yayılma potansiyeline sahip bir aşama seçmek önemlidir. Bu teknik bir kapasite gerektirmektedir.
- Bu yeni teknoloji platformlarının birden çok sektörde üretim sürecinin yapısını değiştirerek, hem karbon emisyonlarını azaltması hem de verimlilik kazançlarına yol açması beklenmelidir. Örneğin, biyoteknoloji vasıtasıyla pek çok sektörde, kimyasallar kullanılarak yapılan işlerin canlı organizmalar tarafından yapılabilmesi imkan dahilinde olacaktır. Böylece teknolojik sızırma ile gelen verimlilik kazançlarının aynı zamanda emisyon azaltımı, kaynak verimliliği gibi sürdürülebilirlik kriterleri ile de tutarlı olduğu görülecektir. Dolayısıyla bu tür teknolojilerin transferi Türkiye için olduğu kadar, dünyanın iklim değişikliği problemi için de olumlu sonuçlar üretebilecektir.
- Burada, her bir hızlandırıcı sektör için nasıl prototip kamu-özel kesim ortaklıkları kurulabileceğine bakarak, birer tip sözleşme hazırlanması da ilk öncelikler arasında yer almalıdır. Yeni teknolojiler odaklı mekanizmayı işlevsel hale getirecek ve yukarıdaki hızlandırıcı projeler ile bağlantılı olarak teşvik anlayışının hızla değişmesi gerekmektedir. Sektör, teknoloji ve proje seçmekten çekinmeyen ve farklı teşvik araçlarını aynı odakla kullanabilen yeni bir teşvik sistemi anlayışına ihtiyaç vardır.
- Bu önerinin uygulamaya geçmesi için başlangıç adımları Sağlık Endüstrileri Yönlendirme Komitesi’nin kurulması ve çalışmaya başlaması ile atılmıştır. Şimdi yukarıda tarif edilen işbirliği modeli SEYK bünyesinde uygulanabilir.

4. ÖNERİ

Hesap ve etki değerlendirme modeli

Desteklenecek projelerin belirlenmesinde seçim kriter setini içerecek bir potansiyel etki değerlendirme ve hesap modelinin oluşturulması

Neden?

- Teknolojiler, projeler, sektörler ve şirketler arasında seçim yapabilen yeni bir teşvik anlayışının yerleşmesi gerekmektedir. Bunu yapabilir hale gelmenin yolu idarenin etkinliğini arttırıcı adımlar atmaktan geçmektedir. Bu süreçte yapılması gerekenlerden ilki, seçimi gerekçelendirebilecek kamu faydası ile maliyetini hesaplayıp karşılaştırabilen bir değerlendirme modeli ortaya koymaktır.

Nasıl?

- Kamunun, sözleşme tasarımı için farklı kamu kurumlarının politikalarından oluşan bir teşvik aracını sözleşmeye konu edebilmesi, bunun karşılığında elde edilecek kamu faydasını da hesaplamış olması gerekmektedir.

- Teşvik sistemini tasarlayabilmek için hükümet programında yer alması gereken öncelikli işlerden bir diğeri de bu yeni teknolojilerin transferi ve difüzyonunu amaçlayan hızlandırıcı projelerin ekonominin bütünü üzerindeki muhtemel etkilerini değerlendirecek bir etki değerlendirme modeli tasarlamak olmalıdır.

5. ÖNERİ

Bağımsız bir ekosistem arayüzünün kamu-özel ortaklığında kurulması

Gerek ilgili paydaşlar ve çalışmaları koordine eden gerekse kamunun ihtiyacı olan teknik kapasiteyi sağlayan bağımsız bir ekosistem arayüzünün kamu-özel ortaklığı modeli ile kurulması

Neden?

- Gerek proje değerlendirme modelinin tasarımında gerekse proje seçiminde kamunun proje seçiminde en az araştırmacılar ve özel sektör kadar teknik bilgiye ihtiyacı vardır. Bu teknik kapasitenin inşa edilmesi için kamu-özel ortaklığında ekosistem arayüzleri tasarlanmalıdır.

Nasıl?

- Kalkınma Bakanlığı Araştırma Altyapıları Kanunu ile gelen yeni düzenlemeler buna imkan sağlamaktadır. Teknoloji-platfomu-spesifik ekosistem arayüzleri mevcut kapasiteyi koordine etmek ve yarını biçimlendirmek için hızlandırıcı araçlardan biri olacaktır.
- TOBB'un, Kalkınma Bakanlığı desteği ile, kamu özel ortaklığında, biyoteknoloji özelinde kurmak üzere hazırlığını yaptığı Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji Vakfı başlangıç olabilecektir.

6. ÖNERİ

Teşvik ve fonları izleme mekanizması

Verilen teşvik ve fonlarının takip ve değerlendirme mekanizmasının kurulması

Neden?

- Türkiye'de üretim ve ihracat farklı teşvik araçları ile desteklenmektedir. Bunun yanı sıra ilaç sektörü söz konusu olduğunda ilgili kamu kurumları daha da fazla çeşitlendiğinden sağlanan destek fonları ve teşvik araçlarının sayısı da artmaktadır. Fakat bunların tamamının takip ve değerlendirmesinin yapıldığı, sonraki proje desteklerinin de bunlara göre yönlendirildiği bir mekanizma bulunmamaktadır.

Nasıl?

- Kısa vadede hızlandırıcı ve önümüzdeki dönemi yönlendirici olan, mevcut teşviklerin etki değerlendirmesinin yapılması ve sonuçların proje bazlı teşvik sistemi tasarlanırken girdi olarak kullanılmasıdır. Mevcut teşviklerde önceliklerin ve sonuçlarının değerlendirildiği bir etki analizi çalışması son derece faydalı olacaktır.
- Tüm ilgili kaynaklar, proje fonları ve desteklerin takip ve değerlendirmesinin yapılacağı bir mekanizma tasarlamalı, ilgili mevzuat hazırlanması ve oluşturulacak veri haritası ile ilişkisi kurulmalıdır.

